

Марущак О. М. Міжкультурна інтеграція засобами періодичних видань для дітей у процесі професійної підготовки вчителя / О. М. Марущак // Теорія і практика професійної підготовки фахівців у контексті загальноєвропейських інтеграційних процесів : збірник наукових праць / за заг. ред. проф. Вітвицької С. С., доц. Колесник Н. Є. – Житомир: ФОП Левковець, 2016. – С. 59 – 64.

Марущак Олександра Миколаївна,

аспірант, асистент кафедри

лінгвометодики та культури фахової мови

(Житомирський державний університет імені Івана Франка).

МІЖКУЛЬТУРНА ІНТЕГРАЦІЯ ЗАСОБАМИ ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАНЬ ДЛЯ ДІТЕЙ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ

Постановка проблеми. Вимоги суспільства до сучасної особистості передбачають її активне залучення до міжнаціональної та міжкультурної взаємодії. Така інтеграція відбувається на всіх етапах формування і розвитку людини, починаючи з виховання в родинному оточенні та набуваючи більш активного спрямування у навчальній та позанавчальній діяльності. Особливе місце у процесі ознайомлення дитини з надбаннями та цінностями інших культур і націй займає вчитель. Нині підготовка майбутніх учителів визначається переліком завдань, обов'язків та знань, поданих у кваліфікаційних характеристиках педагогічних працівників. У них зазначається, що фахівець повинен сприяти формуванню в учнів поваги до принципів загальнолюдської моралі, батьків, культурно-національних, духовних, історичних цінностей України [8]. Водночас соціокультурною змістовою лінією оновлених навчальних програм для початкової та середньої школи передбачено розширення уявлень учнів про національну культуру різних народів, зокрема тих, що проживають на території України. Вчителі для реалізації поставлених завдань

користуються різноманітними дидактичними матеріалами і засобами, та одним із найбільш цікавих у педагогічному аспекті є дитяча періодика національних меншин України. Методично грамотне її застосування сприяє досягненню визначених цілей. Підготовку до відповідної професійної діяльності доцільно здійснювати на етапі становлення студента як фахівця педагогічної галузі, озброюючи його відповідними вміннями та навичками роботи з часописами і таким чином готуючи до втілення навчально-виховних завдань закладів освіти.

Аналіз останніх досліджень. Поняття міжкультурної інтеграції є об'єктом досліджень починаючи з кінця ХХ ст. Йому присвячені праці таких учених, як Р. Бенедикт, К. Дойч, Д. Лінтон, М. Малиновський, К. Самнер, Ж. Херсковіц.

Вивченню дитячої періодики також приділяється належна увага: загальні питання періодики для дітей у своїх роботах вивчає О. Прокопчук; розгорнуте студіювання питань редакційно-видавничої підготовки видань для дітей та психологічні особливості сприймання тексту видань юними читачами здійснене Е. Огар; комунікаційний аспект часописів проаналізовано в розвідках Т. Єжижанської; типологічна класифікація видань для дітей є об'єктом досліджень Т. Давидченко, І. Круть, Н. Романюк; особливостям конструктивно-композиційного аспекту періодичних видань для дітей присвячено роботи Н. Кіт. Для вивчення цільового призначення і функціональності часописів корисними є дослідження Ю. Стадницької. Роль періодичних видань у формуванні мовних навичок досліджено Н. Вернигорою. Гендерні аспекти текстових і зображувальних матеріалів у дитячих виданнях аналізують О. Пода, І. Дяченко, Н. Шевченко.

Попри помітний інтерес до вивчення різних аспектів дитячої періодики, залишається недостатньо дослідженим питання використання періодики для дітей у процесі професійної підготовки майбутніх вчителів, у чому і полягає актуальність нашої роботи.

Мета статті. Стаття є спробою окреслити особливості міжкультурної інтеграції засобами дитячих періодичних видань у процесі професійної підготовки вчителя.

Виклад основного матеріалу. Поняття міжкультурної інтеграції визначається дослідниками по-різному, але найчастіше розуміється, як логічна, емоційна або естетична узгодженість між культурними значеннями, як процес узгодження цих значень між різними суб'єктами культури або культурами або як відповідність між культурними нормами і реальним поведінкою носіїв культури, або як функціональна взаємозалежність між різними елементами культури, такими як звичаї, інститути, культурна практика і т. д. [3, с. 164]. Також міжкультурна інтеграція виявляється у сприйнятті культурних надбань інших народів, у формуванні позитивного ціннісного ставлення до них. Оскільки Україна є багатонаціональною державою, яка орієнтована на загальноєвропейські інтеграційні процеси, то невід'ємним у формуванні сучасної особистості є ознайомлення з набутками культури інших народів, зокрема тих, що проживають в Україні. Навчально-виховний процес у закладах освіти має чи не найбільший потенціал для реалізації цього завдання.

На сьогодні в Україні існує розгалужена система навчальних закладів, викладання у яких ведеться мовами національних меншин, або ж та чи інша мови вивчаються у складі інваріантної чи варіативної складової навчального процесу. Таким чином реалізується потреба представників національних меншин в освіті й водночас відбувається процес взаємозв'язку різних культур. Реалізація міжкультурної інтеграції в навчальному процесі найбільше можлива у рамках предметів гуманітарного спрямування, а саме мовних дисциплін, літератур, а також дисциплін естетичного циклу (образотворчого мистецтво, музики), адже матеріали названих курсів є результатами відображення духовних цінностей різних народів. Зважаючи на вказане вище, майбутні вчителі

повинні бути готовими до здійснення такого виду діяльності як до одного з аспектів оновлення освітнього процесу.

Розглянемо окремих зразок взаємозв'язку двох культур, який є особливо актуальним нині для усієї держави та для Житомирського регіону зокрема, на прикладі української та польської. У 2015 році між Міністерством освіти і науки України та Міністром національної освіти Республіки Польща було підписано угоду про співробітництво в галузі освіти щодо спільної підготовки вчителів української та польської мови для потреб національних меншин, а також про обмін студентів. Згідно з умовами угоди, сторони повинні забезпечити представникам української національної меншини, які проживають на території Республіки Польща, та польської національної меншини, які проживають на території України, умови для навчання рідною мовою, вивчення цієї мови, а також національної історії, географії і культури в дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних навчальних закладах. Також передбачено, що сторони з метою задоволення освітніх потреб представників національних меншин сприятимуть забезпеченню дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних навчальних закладів, підручниками і дидактичними матеріалами [9]. Таким чином, ознайомлення майбутніх вчителів з дитячими польськомовними періодичними виданнями України як з уже наявним засобом такої міжнаціональної та міжкультурної співпраці видається нам особливо доцільним.

Навчальними програмами з польської мови для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням польською та українською мовами передбачено розширення уявлень учнів про національну культуру поляків та українців, а також про національні меншини на Україні, про культурні та народні традиції обох держав; виховання толерантного ставлення до інших народів та їхніх мов та формування початкових уявлень про національні традиції, історію, культуру польського народу засобами змісту навчального матеріалу [6; 7]. Водночас в іншій навчальній програмі з

української мови для ЗНЗ з навчанням польською мовою окреслено, що у межах навчального процесі повинно відбуватися формування й розширення уявлень учнів про Україну й українців, національну культуру; ознайомлення учнів з нормами, які регулюють соціальні стосунки в українському суспільстві; виховання громадянина України, який поважає українську державу, знає державну символіку, любить українську мову й культуру та толерантно ставиться до мови й культури інших національностей, що представляють народ України [10]. Програмами з літературного читання для ЗНЗ українською та польською мовами передбачено ознайомлення учнів з дитячими періодичними виданнями (журналами і газетами), формування і розвиток у школярів продуктивних способів самостійного опрацювання змісту дитячої періодики [4; 5]. Навчальним матеріалом для реалізації названих завдань можуть слугувати польськомовні дитячі періодичні видання України.

З 2012 року у Львові щомісяця виходить журнал для дітей та молоді "Polak maly". Часопис є проектом тижневика "Kurier Galicyjski". Він орієнтований на допомогу дітям у вивченні польської мови, культури та літератури. Читачі мають змогу дізнатися факти і легенди з історії Польщі, ознайомитися із захопливими історіями та оповіданнями, описами природи й елементами польської географії. Не оминають увагою автори також розваги для дітей – вірші, загадки, прислів'я, розмальовки. Для бажаючих опанувати мову у журналі публікуються зразки найпростіших діалогів, що допоможуть у її вивченні [1]. Окрім названого, у номерах видання містяться матеріали про національну символіку та свята, правила поведінки у школі, на дорозі та біля водойм, рубрика "Ortografia na wesoło", абетка для україномовних дітей, учнівські хитринки для швидкого запам'ятовування історичного та мовного матеріалу (найважливіші історичні дати, назви відмінків тощо), невеликі тематичні тестування, казки, байки та легенди різних країн світу, скоромовки. Тут також

розміщено розповіді про тварин, рослин, птахів та їх життя у різні пори року.

Інше польськомовне видання – "Газета польська" ("Gazeta Polska") – є результатом діяльності Польського наукового товариства у м. Житомир (видається з 2002 року). Газета є двомовним щотижневиком, метою якого є ознайомлення широкого кола читачів (як поляків, так і представників інших національностей) з історією та сьогоденням польської громади регіону. Для юних читачів часопис пропонує матеріали рубрики "Дитячий куточок", що містить такі розділи для дітей: уроки вивчення польської мови та історії, повчальні оповідання, байки, вірші, історії про життя святих, розповіді про національні польські, лічилки, гуморески, прислів'я та приказки, інструкції до виконання цікавих саморобок, завдання на увагу та ін. [2].

Названі видання спрямовані на формування у читачів уявлень про польську культуру, ознайомлення з духовними надбаннями народу, виховання національної свідомості, гідності та любові до етнічної Батьківщини, поваги до її мови і традицій, розвиток культури мовлення.

Висновки. Таким чином, детальне ознайомлення майбутніх фахівців із матеріалами часописів, наявність професійних компетенцій з методики навчання мови (української та польської) та літературного читання є передумовою міжкультурних інтеграційних процесів у сфері освіти.

Перспективи подальших розвідок убачаємо в дослідженні підготовки майбутніх учителів початкових класів до формування комунікативної компетентності школярів засобами дитячих періодичних видань.

ЛІТЕРАТУРА

1. Pierwszy nr miesięcznika "Polak Mały" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://wspolnotapolska.org.pl/wiadomosci/Pierwszy-nr-miesiecznika-Polak-Maly,2853.html>.
2. Газета польська [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ptnz.org.ua/gazeta.php>.

3. Культурология: учебник / под ред. Ю. Н. Солонина, М. С. Кагана. – М.: Издательство Юрайт; Высшее образование, 2010. – 566 с.
4. Літературне читання. Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням польською мовою 2-4 класи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/pochatkova-shkola.html>.
5. Літературне читання. Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням українською мовою 1-4 класи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/pochatkova-shkola.html>.
6. Польська мова. Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням польською мовою 1-4 класи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/pochatkova-shkola.html>.
7. Польська мова. Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням українською мовою 1–4 класи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/pochatkova-shkola.html>.
8. Про затвердження кваліфікаційних характеристик професій (посад) педагогічних та науково-педагогічних працівників навчальних закладів. Наказ МОН № 665 від 01.06.13 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://osvita.ua/legislation/other/37302/list/1/>.
9. Угода між Міністерством освіти і науки України та Міністром національної освіти Республіки Польща про співробітництво в галузі освіти від 19.01.2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/616_180.
10. Українська мова. Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням польською мовою 1-4 класи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/pochatkova-shkola.html>.